

XVI PREMI DE NARRATIVA MONTSERRAT ROIG (2012)

ELS PASTORS DISSECATS

—HURBINEK—

1.

És fàcil d'entendre que no em sentís. S'estava d'esquena i el vent li venia de cara. En aquell coll de muntanya les ràfegues hi bufen de valent. Marrans i ovelles vorejaven la cresta escarpada que davalla del cim. El pastor feia la seva i jo era un intrús en trànsit pel seu paisatge. No el volia espantar. A menys de vint metres, vaig forçar una tos sorollosa perquè s'adonés que m'hi aproximava. Em vaig desviar de la línia recta que me'n separava. D'aquesta manera, si li apareixia pel costat, em veuria de cua d'ull i no patiria cap sobresalt. Malgrat la prevenció, l'home va continuar impassible. Potser ja m'havia divinat de lluny i esperava la meva arribada. Vista la radical indiferència que em dedicava, vaig llançar als quatre vents un potent "bon dia!" i m'hi vaig acostar amb decisió. No va moure ni una pestanya, potser no hi sentia. Ja quasi ensopegant-hi, vaig témer el pitjor. ¿I si era mort i, gràcies a un incompreensible desafiament de les lleis de la gravitació, s'havia quedat encarcerat repenjat damunt la mangala? Els cabells li voleiaven enrere i la roba espetegava sobre si mateixa seguint les enèrgiques fuetades de l'aire. Tenia els ulls oberts i li vaig passar la mà a frec de cara per si patia alguna mena d'estat hipnòtic o catalèptic del qual es pogués despertar.

2.

És fàcil d'entendre que no em sentís. Ell no era ell: era un pastor dissecat, de pell encartonada. Amb el nus de l'índex doblegat vaig colpejar-li lleugerament una templa i el ressò em confirmava que allò consistia tan sols en una carcassa. Humana, això sí. I amb algun pes a dins que impedia que se l'emportés el vent. El sol i la plenitud del dia bandejaven qualsevol sensació de por, tot i que, en un primer moment, una esgarrifança m'havia esmussat les dents. La missió de la figura devia ser la contrària de la d'un espantall: tranquil·litzava el ramat i li servia de punt de guia perquè no s'allunyés més del compte.

Tot i l'enigma, prosseguiria l'excursió fins al cim que tenia al davant. Era ben a prop. El perfil del bestiar es retallava a la carena. Al capdamunt del muntanyam hi havia un pedró termener. Vaig seure a terra i hi repenjava l'esquena. No sé per quin motiu em vaig acomodar de cara al pastor, el qual guaitava el ramat amb ulls de vidre. Va ser aleshores quan em va caure la bena dels meus. Aquells animals no es movien. Paraven quiets, tant o més que el pobre estaquirot. En un minut em plantava al costat del primer oví. D'aparença llanuda per sobre —corda de perló—, era metàl·lic per dins —acer inoxidable. Es tractava d'un robot. Tots eren idèntics. I tots, de cop i volta, es van posar a belar i a caminar en direcció al coll, com si acudissin a la crida inaudible del pastor.

¿A què treia cap tot allò? No hi havia càmeres ni actors. Un home dissecat, amb la indumentària tradicional de pastor, abandonat a sol i serena. Un ramat robotitzat activat d'alguna manera, hàbil a caminar pel vessant herbós i accidentat de la muntanya. Ni solta ni volta.

Vaig seguir la comitiva a una certa distància, la qual va desfilat per davant del pastor i va emprendre la davallada del coll en direcció a Bufalvent, el mas homònim més proper. Tan sols mitja hora després arribàvem al portal i els animals s'encaminaven a la cleda. ¿O millor dir-ne hangar?

3.

És fàcil d'entendre que no em sentís. D'esquena al camí per on havíem baixat i enfeinada a estendre uns llençols virolats, titllar aquella dona d'enèrgica era quedar-se curt en l'apreciació: tenia la vivor de l'estornell. Per fi, després de tantes hores de trescar en solitari, la certesa de trobar-me amb algú em decidia a fer un xiulet estrident, dels que exigeixen índex i polze. Es girava de bursada, s'eixugava les mans al davantal i immediatament em feia senyals que m'hi encaminés, riallera i confiada. No em coneixia de res, i tanta hospitalitat, enmig d'un país despoblat, em va sobtar. El primer pensament va ser que es tractava d'una dona valenta. O potser algú altre m'estava observant i qui sap si fins i tot pendent d'intervenir, si hagués calgut, amb ànim dissuasiu. Doncs res d'això. Sortia a trobar-me, es treia el davantal com si d'una nosa descortès es tractés i m'allargava la mà. Tenia la meva edat, uns quaranta anys, i feia prou goig —i sense el prou. Uns pantalons molt extremats de ratlles verticals grogues i negres; una samarreta vermella de coll ample, escot generós i mànigues negres afegides; i unes botes de pell girada de color verd escàndol. Estètica arlequinada que contrastava amb la meva indumentària excursionista i burella. Em convidava a entrar a fer un cafè i li ho agraiïa perquè, a més del cansament, la curiositat m'enrampava. Abans d'interpel·lar-la expressant la meva sorpresa pel

ramat robòtic i el pastor dissecat, vaig haver de reconèixer en veu alta que la casa, per dins, era preciosa i que estava decorada admirablement.

—No té cap mèrit. Per poc gust que un tingui, hi ha revistes que t’hi ajuden mensualment.

Allò no era un mas ramader, sinó la residència d’una gent atípica i benestant. De seguida vaig veure la fotografia de l’absent, clavat al pastor dissecat. Un primer pla de tots dos somrient, feliços, banyats per una llum tímidament porpra: el sol de mitjanit del Cap Nord.

—Potser la foto no és gaire bona, però li tinc molta estima perquè, un mes després, a Califòrnia, moria en un accident de trànsit. Ell, que, amb el volant a la mà, era la prudència personificada. Ironies del destí, se li va tirar una ambulància al damunt i tots dos conductors van morir a l’acte.

No vaig poder callar més i li vaig demanar pel ramat i pel pastor. La Renata em va explicar que el seu home era enginyer expert en robòtica i que durant nou anys havien viscut a Silicon Valley. Cada estiu tornaven a passar les vacances a casa. Ell estava enamorat d’aquesta zona menys visitada dels Pirineus, on viure no és fàcil i demana determinació. Quan van poder, es van comprar la propietat on érem: casa i terres. La producció del ramat va exigir una alta inversió inicial en motlles. Després, cada robot tenia un cost gens menyspreable en materials. La feina de muntatge i manteniment la

posava ell; un cop mort, ella; i, si no se'n sortia, un bon amic de Perpinyà.

—¿I per què marrans i ovelles?

—Ell diu —deia..., perdó— que els autòmats s'han d'integrar visualment en l'entorn on es mouen.

—Però la robòtica ha de servir per a alguna cosa... ¿no? ¿Què se'n treu d'un ramat com aquest si no fa carn ni llet ni llana?

—D'una banda, capta energia solar que s'aboca a un acumulador que serveix tant per al consum domèstic com per vendre, però no ho fa a través de plaques fotovoltaiques convencionals, sinó de microcel·les, una alternativa que s'està investigant, els avantatges de la qual són que estalvia espai i que augmenta la producció elèctrica. D'altra banda, el ramat recull informació sobre la ionització de l'aire d'aquesta zona. Un tema, aquest, els dels ions positius i negatius, que també apassionava el Dalmau. Segons ell, l'aire d'aquest racó de món conté, independentment dels fenòmens meteorològics i de la climatologia estacional que hi faci, una alta concentració de ions negatius. Aquest ramat rep, per tot això, una subvenció de la Unió Europea.

—¿I el pastor dissecat?

—El meu home es va morir fa dos anys. Amb l'assegurança de vida, la pensió de viduïtat i les patents que va deixar, tinc el futur solucionat. La presència del pastor és un homenatge que li faig. Sempre deia que si no hagués tingut l'oportunitat d'estudiar, hauria

volgut ser pastor. No ho és, de dissecat, valga'm Déu! És resina de polièster tractada de manera que ho sembla, simplement. En tinc més... ¿Es vol quedar a dormir? ¿Té compromisos? Quedi's, em farà companyia.

—No..., sí..., de fet...

—No se'n parli més. I vostè, ¿què hi fa per aquí?

—M'agrada l'escalada i he anat a estudiar el Quer Revés, aquesta gran roca d'uns cinquanta metres d'altura que només té lliure de vegetació un esperó en desplom. M'havien dit que era verge, però no és veritat. La via de més interès ja està oberta, si bé no l'havia trobat ressenyada.

—¿Escalador? Ja sé que no hi té massa a veure: al meu home li agradava el funambulisme. Va començar practicant en un cable a peu pla i va anar augmentant-ne l'altura. Prenia moltes mesures de seguretat, tot i que...

—A mi també m'agrada, quina casualitat! Se'm dóna força bé.

Si no hagués comès la imprudència d'interrompre-la, tal vegada m'hauria ensenyat a continuació el que em mostraria poques hores després, de matinada.

La Renata em va demanar que, si no em sabia greu, ens tutegéssim. Com m'havia de saber greu si m'oferia un allotjament privilegiat, i em tractava amb una franquesa i confiança inusitades!

4.

És fàcil d'entendre que no em sentís. Feia unes dues hores que havíem anat a dormir quan em vaig despertar de cop. Poc acostumat a un silenci nocturn palpable, quasi modelable, vaig necessitar encendre el llum del dormitori i prendre possessió novament de l'espai on em trobava. Tenia ganes d'anar al lavabo. Per fer-ho, havia de passar per davant del dormitori de la Renata. La porta, entreoberta, deixava escolar un perfil de llum tènue. No vaig resistir la temptació i en vaig espiar l'interior. El cor em va fer un salt quan vaig veure que al llit hi havia dos cossos. Ella, dormint de costat, en posició semifetal, i ell, panxa enlaire, estàtic.

“En tinc més...”, havia dit en descriure el pastor de resina de polièster. Doncs aquell n'era un altre, i hi dormia. L'esgarrifança que, a muntanya, davant el pastor dissecat, només s'havia insinuat, ara m'empenyia a entrar amb urgència al lavabo. No m'hi estava ni cinc minuts. Suficients, tanmateix, perquè ella s'hagués despertat amb l'inevitable soroll de la cisterna. Coberta amb un barnús lilós, em va saludar amb la mateixa naturalitat d'abans.

—¿Vols una infusió? Si no pots dormir, potser t'anirà bé.

—Sí..., bé..., de fet...

Sense saber massa què dir, va ser després d'una marialluïsa deliciosa quan la Renata em va portar a la sala de funambulisme del

seu marit. Estava ben equipada, no solament per entrenar aquest vell art circense, sinó també com a gimnàs. El cable, els tensors, la xarxa, barres de diferents mides per mantenir l'equilibri...

—I, això, ¿què és? —li vaig assenyalar una mena de potenciòmetre.

Resulta que l'enginyer no en tenia prou amb fer equilibris i aprofitava els moments d'acrobàcia per investigar sobre l'energia i els ions. Pel que es veu, connectava el cable d'acer a l'electricitat, es vestia una armilla 'intel·ligent' i anava augmentant la tensió. Això explicava que entre l'acabament del cable i la plataforma de fusta de la qual partia o a què arribava hi hagués una distància que obligava l'acròbata a saltar. La raó era evitar l'arc voltaic que s'hauria pogut produir entre la línia de tensió i el seu cos si, de sobte, aquest hagués fet de massa, amb el consegüent risc d'una descàrrega severa.

—Només et puc dir que, després, tocant de peus a terra, era com si s'hagués pres un complex energètic, i, d'alguna manera, enrampava... —en dir-ho, va aixecar les celles i escampava una rialleta de complicitat que no se m'hauria acudit d'interpretar com a invitació de res si, tot seguit, no hagués deixat anar—: ¿ho vols provar?

—És que... a aquesta hora i tenint en compte la caminada d'ahir, em fa mandra.

—¿Mandra o bé respecte?

Potser no vaig ser massa amable.

—Mandra, perquè no penso contribuir amb el meu cos a experiments electroiònics de Doctor Frankenstein.

Tot i la impertinència del comentari, el seu posat va tornar a ser el de la dona independent que s'agafava les coses amb bon humor. I, ben mirat, ja havia enterrat la son. Si la disjuntiva era tornar al llit o fer un espectacle acrobàtic nocturn per a una dona encantadora que semblava sortida d'un conte de ciència-ficció, la decisió no presentava massa dificultat. Em vaig descalçar i m'hi posava.

El funambulisme és com qualsevol altra activitat. Si hi tens tirada, no cal pensar-s'hi gaire. Ho havia d'intentar davant d'una única espectadora i amb un cert buit a l'estómac. Vaig agafar la barra d'equilibri i avançava tres passes. Aleshores, la Renata va decidir fer el seu numeret paral·lel: corria al potenciòmetre i l'activava.

—Cent vint volts! ¿Els notes?

—No noto res d'especial, però deixa-ho córrer...

—Doncs ara augmentaré el voltatge a dos-cents vint volts.

—No cal, de debò. Estic content amb els volts naturals amb què la natura m'ha dotat.

Va riure i va fer una ganyota de nena entremaliada volent dir que acabava de fer efectiu el voltatge anunciat. No en tenia prou.

—Senyores i senyors, tres-cents seixanta volts de corrent alterna en suspensió!

Si ella en volia més, jo, no. No volia quallar la mala llet, però dintre meu notava que m'estava alterant per moments. Vaig pensar

que l'escanyaria tan bon punt sortís de l'estúpida comèdia en què em trobava. S'ha acabat. Llançant la barra enllà un segon abans, d'un bot em vaig deixar caure a la xarxa. Em recomponia i em plantava davant seu amb ganes d'etzibar-li un enfadós "¿i què..., a què juguem?". Abans d'escopir cap paraula, ella mateixa va provocar l'arc voltaic entre nosaltres. Més que una abraçada, va aferrar-me amb la força de qui lluita per posseir alguna cosa i no està disposat a deixar-la anar fins que no es doblegui rendida als seus braços. Els nostres llavis van adherir-se com una ventosa en un vidre.

La nit, dos cossos i un arc voltaic.

L'endemà, després d'esmorzar i d'unes quantes fotografies de parella que la Renata va insistir que ens féssim amb el disparador automàtic, me'n vaig anar desconcertat. No era que jo tingués cap pressa especial a tocar el dos, sinó que ella, des del mateix moment que ens havíem llevat, havia començat a moure's territorialment, fent-me notar que, per moments, jo m'estava convertint en un nosa: em va avisar que no se m'acudís d'entrar al lavabo fins que ella en sortís, recol·locava la sucra al lloc exacte on la volia, m'indicava que tragués el jersei del respall del sofà i el deixés al penja-robes i, finalment, em preguntava quin pla de vida tenia per a les properes hores. Era clar que la viuda solitària en reivindicava novament la condició. Durant l'esmorzar li havia parlat d'intercanviar-nos telèfons i adreces de correu electrònic. D'un moviment d'ulls una mica enigmàtic vaig interpretar que, si era estrictament necessari, això

passaria més tard... Quan ja havia perdut de vista el mas, m'adonava que la meva interpretació havia estat errònia.

5.

És fàcil d'entendre que no em sentís. ¿Qui, creuant un semàfor en verd, no ha vist un rostre que li resulta familiar sense poder deduir de qui es tracta fins que, en recordar-ho i girar-se, el semàfor torna a ser vermell? Els meus crits de "Dalmau, Dalmau!", ofegats sobretot pel terrabastall de les motos, no van servir de res. De seguida que vaig poder em vaig posar a gambar darrere seu i, malgrat anar-lo cridant pel nom, l'enginyer no es girava, fins que el vaig agafar pel braç.

—¿Ens coneixem? —inquisitiu.

—Jo, a vostè, sí. Vostè, a mi, no. Sé que és enginyer, acabo de comprovar que no es diu Dalmau i, vaja, conec un pastor dissecat que se li assembla.

—Quin desastre! ¿La Renata encara no ha tret... allò... d'allà...? Cada cop està pitjor. Massa sola, està massa sola.

—Em va dir que el Dalmau s'havia mort en un accident de cotxe, que l'havia envestit una ambulància.

—Ha canviat de versió, doncs. Per cert, l'enginyera és ella, no jo... ¿Res més...?

—No gran cosa... ¿I a què es dedica, vostè, si no és molt preguntar?

—¿Ho diu pel cable electrificat de la sala de funambulisme? Doncs subsisteixo passant una altra maroma diària més arriscada: sóc professor de secundària en aquest país on tothom ho sap tot. I, sí, també m'apassiona el funambulisme. L'electricitat és cosa d'ella.

Vaig evitar els detalls indiscrets de la meua visita a Bufalvent. Si ell no n'era l'inventor, tampoc no em va caldre demanar-li per l'estrafolari ramat, però no vaig saber resistir-me a preguntar-li per què ho havien deixat córrer.

—És una història un pèl llarga que no tinc cap gana d'explicar a un desconegut. Diguem que els primers temps van ser oli en un llum. Després, la convivència es va complicar. Era com si la meua sola presència li fos un destorb. Em va fer agafar complex de moble amb cames que s'interceptés voluntàriament en el seu camí.

El vaig entendre a la primera, a mi també m'havia passat. Me'n vaig estar d'explicar-li que, a més, la Renata encara dormia amb una mòmia de polièster al costat, amb la seva mateixa cara. Al cap i a la fi hi ha qui prefereix tenir un animal domèstic, per més feina que porti, que no pas conviure amb algú que pugui contrariar-te o dissentir. Suposo que, de cara a justificar-se un mateix, aparentar que aquell amb qui no t'entens s'ha mort, t'eximeix de plantejar-te qualsevol autocrítica. A més a més, si t'arribes a convèncer-te'n, t'instal·les en el cervell una nevera perfecta per a una òptima conservació dels bons records. A vegades els humans esquivem el fracàs o la decepció personals amb recursos d'aquest tipus.

És fàcil d'entendre que no em sentís. Un pastor dissecat no hi sent. I, a mi, si em punxen no trec sang. Pocs mesos després, un còctel de curiositat amb angostura de pressentiment m'havia impulsat a tornar a visitar el coll de Bufalvent. La disfressa del succedani de pastor era la mateixa de l'altra vegada; la fesomia, no. En veure'm allà, ventolejat i convertit en titella antropomorf, no vaig poder-me'n estar: amb unes quantes manotades vaig despullar-lo i vaig deixar els vestits a terra. Descobria que l'ànima del pastor era d'una fusta duríssima, amb forma de maniquí i sòlidament estacada a terra. Vaig agafar l'estaferm pel coll i li vaig posar el genoll a la cintura amb la intenció de partir-lo pel mig com si fos un llumí. No vaig poder. ¿I el cap? Estava tan ben collat a la fusta que era impossible treure'l sense tornavís. També el podia esclafar a cops de martell, portava el d'escalada. ¿I si l'argent viu de la Renata n'havia enllestit unes quantes rèpliques més? Va ser aleshores quan em vaig decidir a baixar al mas, a parlar amb ella i a demanar-li que fes el favor de donar-me totes les còpies que en tingués..., perquè allò no tenia sentit. Havíem estat junts una sola nit, i ja m'havia condemnat a ser una pellerina exposada als quatre vents durant no sé quants anys i un dia.

7.

És fàcil d'entendre que no em sentís. El mas era tancat i barrat. Vaig cridar alt el seu nom amb veu impostada per fer-la més greu. Si hagués rondat pel boscam de la rodalia m'hauria sentit. Ni rastre. Cap lladruc no em va replicar i vaig constatar, sorprès, que no tenia gos —no hi havia reparat en la primera estada. Vaig fer un tomb al perímetre de l'edifici i vaig descobrir-hi, a la banda del darrere, una llucana alta que semblava tenir els porticons tancats, però la finestra ajustada. Si m'hi posava, la paret m'oferia preses per sentir-me més ben assistit que en certes agulles de Montserrat, on t'arrapes a cigronets de pedra. M'hi vaig aplicar i, efectivament, un minut i mig després em trobava en una mena de sala desmoblada sense porta que donava a un passadís al fons del qual unes escales estretes davallaven al primer pis que ja coneixia. Sense pensar-m'ho dos cops, vaig anar directament al seu dormitori. Tal com m'ho temia, damunt el llit hi tenia el nostre museu de resina de polièster particular. No podia perdre temps. Vaig agafar els dos cossos i, ai!, vaig comprovar que no els eren pas, sinó dos coixins llargaruts. Els caps, en canvi, estaven ben acabats, feien patxoca. Els vaig entaforar a la motxilla. Abans de recular pel mateix lloc, vaig voler baixar al menjador i satisfer una última curiositat. Confirmava la sospita: el sol de mitjanit s'havia post i, des del mateix marc, dos dentats riallers il·luminaven

la que podria haver estat una nova parella feliç. Vaig treure'n la fotografia, la vaig doblegar sense manies i me la vaig ficar a la butxaca. Desgrimir una paret és més delicat que enfilar-s'hi. Quan tot just havia tret l'última mà de l'ampit i endinsava els dits en una escletxeta que ja tenia localitzada d'abans, una veu de dona em va engegar "alto, mans enlaire, t'estic apuntant". Era veritat: m'apuntava amb un bastó de pastor, de ganxo. "Mans enlaire, mans enlaire...", insistia. Semblava que s'hi divertís i tot, amb la grotesca situació. Vaig girar el coll fins a trobar-li els ulls, vaig comprimir els llavis fent una ganyota de ja n'hi ha prou i vaig continuar el descens.

—Dóna'm el que m'has pres, no hi tens cap dret. Et denunciare per robatori.

—Tu tampoc no hi tens cap dret, a convertir-me en un putxineli a la intempèrie ni a fer-nos jugar a nines decapitades, a l'altre i a mi, al teu llit. Ara que hi penso: records de part seva.

—De qui...? És mort.

—Sí, i jo també.

Per primer cop la vaig veure nerviosa. Acabava d'abandonar el posat amable del primer moment pel rostre de la fase de transició, més rígid, i no trigaria massa a aparèixer el rictus d'intransigència que gastava quan se sentia importunada.

—Com ho saps...

—Me'l vaig trobar a Barcelona creuant un semàfor.

—No et crec.

—Em va dir que l'enginyera ets tu, que ell és profe d'institut, que no es diu Dalmau, i que la versió de la topada amb l'ambulància era diferent d'una altra que t'havies empescat abans.

—Vés-te'n. La meva llibertat no admet comentaris, ni teus ni de ningú. Penseu el que vulgueu. Torna'm els caps i la fotografia.

—¿Com ho saps, que els tinc?

—Estava dins de casa. T'he vist baixar pel camí del coll. Mai no hauria pogut imaginar que hi entraries. Això també és un delictes: violació de domicili. Torna-m'ho tot i vés-te'n.

La primera intenció va ser agafar els caps i clavar-los una puntada de peu amb ràbia, xutar-los lluny, amb determinació, on fos. La segona, aixafar-los amb els peus i rematar-los, si el material s'hi resistia, amb el martell. I la tercera, més que una intenció va ser una intuïció: dubtar de l'encert de les dues intencions anteriors i fer cas de les seves paraules. Caps i foto, els vaig treure de la motxilla i els hi vaig tornar.

—Tens raó, Renata: la llibertat no admet comentaris, ni teus, ni meus, ni de ningú. Me'n vaig. Bona sort.

Al coll de Bufalvent vaig vestir com vaig poder el pastor dissecat i me'n vaig acomiadar amb respecte i un càlid "a reveure".

8.

És fàcil d'entendre que em sentís perquè, abans de perdre'l de vista, vaig veure que ella apareixia per darrere del pastor dissecat, li passava el braç dret per la cintura i amb l'esquerre, movent la mà, em feia un amable senyal d'adéu.

La Renata governava la seva vida i la seva intimitat com volia, i jo era un intrús en trànsit pel seu paisatge.

Pallars Jussà (octubre-novembre 2009) / Baix Llobregat (juny-juliol 2012)